

Konrad Kobyliński
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Rafał Mańko
Uniwersytet Amsterdamski

XXXI Krytyczna Konferencja Prawnicza, Canterbury, Wielka Brytania, 1–3 września 2016 r.

W dniach 1–3 września 2016 r. na University of Kent w Canterbury (Wielka Brytania) odbyła się XXXI Krytyczna Konferencja Prawnicza (*Critical Legal Conference*). Po ubiegłorocznej – XXX Krytycznej Konferencji Prawniczej, która odbyła się na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego¹, coroczne spotkanie prawników krytycznych powróciło znów na Wyspy Brytyjskie. Wcześniejsze konferencje odbywały się w różnych ośrodkach naukowych zarówno w Zjednoczonym Królestwie, jak i na kontynencie, a także w RPA oraz Indiach. W ostatnich dwóch dekadach CLC odbywały się w: Brighton (2014)², Belfaście (2013)³, Sztokholmie (2012), Aberystwyth (2011), Utrechcie (2010), Leicester (2009), Glasgow (2008), Londynie (2007, 2004, 2002, 1999, 1997), Hajderabadzie (2006), Canterbury (2005, 2001), Johannesburgu (2003) oraz Helsinkach (2000).

Tematem przewodnim tegorocznej CLC były *Punkty zwrotne (Turning points)*, co miało zwrócić uwagę na zachodzące obecnie zwroty w historii, polityce i prawie. Obrady prowadzone były w sesji plenarnej oraz w 20 równoległych grupach roboczych (w nawiasach podano nazwiska organizatorów): *Prawo postchrześcijańskie: kwestionowanie chrześcijańskości prawa i poszukiwanie alternatyw* (J. Ackerman i in.); *Biopolityka i dekonstrukcja* (C. Lloyd); *Prawo łańcucha bloków* (R. Herian); *Kryzys demokracji w epoce antypolityczności* (S. Winter); *Kryzys liberalnej wizji rządów prawa i praw człowieka? Punkty zwrotne na wschodzie i zachodzie* (A. Sulikowski, R. Mańko, J. Łakomy, K. Kobyliński); *Od kryzysu do odporności: sprawiedliwość przestrzenna w epoce zaciśnięcia pasa* (J. Shaw, H. Shaw); *Krytyczne studia nad prawem a ekonomia polityczna* (I. Frame); *Krytyczne spojrzenie na kulturę i ochronę dziedzictwa: prekaryjności przeszłości*,

¹ Zob. W. Zomerski, *The 30th Critical Legal Conference on "Law, Space and the Political"*, University of Wrocław, Faculty of Law, Administration and Economics, 3–5 September 2015, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2016/2, s. 85–88.

² Zob. P. Snopek, *Critical Legal Conference 2014 Power, Capital Chaos, University of Sussex, Brighton, Wielka Brytania, 4–6 września 2014*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2015/2, s. 149–156.

³ Zob. J. Łakomy, R. Mańko, *Critical Legal Conference, Belfast, Irlandia Północna, 5–7.09.2013 r.*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2014/1, s. 88–91.

teraźniejszości i przyszłości dziedzictwa kulturalnego (S. Ross); *Krytyczne spojrzenie na prawo i psychologię: współczesny dialog nauk prawnych i psychologicznych* (M. Coulanges i in.); *Feministyczne punkty zwrotne* (K. Cruz, Y. Russell); *Prawo islamskie: współczesne zmiany konfiguracji* (Q. Mirza, K. Patil); *Okupacja i dzień następny: prefiguracja, reprezentacja, organizacja* (S. Thorpe, I. Rua Wall); *O prawnym wytwarzaniu (nowych) rzeczy wspólnych: prawo jako żywa praktyka* (R. Baldissoni, V. De Lucia); *Pawłowe interwencje w prawie* (T. Weaver, W. Blanton); *Parrezja i prawo* (S. Hurri, K. Nieminen); *Opór, ponowne wyłączenie, ponowne rodzenie* (L. Montesinos Coleman i in.); *Odpowiedzi na utratę polityczności: intelektualiści, działacze humanitarni i rewolucjoniści* (Ö. Kamiloglu); *Rewolucja, kontrrewolucja i prawo* (C.S. Cercel, S. Lavis); *Czas i czasowy wymiar słabości* (C. Yoko Furusho, N. Urquiza); *Miejskość, kontrola i rzeczy wspólne: zdawanie sobie sprawy z możliwych przyszłości miasta* (H. Ronan).

Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego sprawozdania, przedstawione zostaną w nim sesje plenarne oraz prace grupy roboczej *Kryzys liberalnej wizji rządów prawa i praw człowieka? Punkty zwrotne na wschodzie i zachodzie* (*A Crisis of the Liberal Vision of the Rule of Law and Fundamental Rights? Turning Points in East and West*).

Pierwsza sesja plenarna odbyła się w dniu 1 września 2016 r. i składała się z dwóch wystąpień. Jako pierwsza głos zabrała prof. Donatella Alessandrini (Kent). Jej referat, zatytułowany *Of Value, Measurement and Social Reproduction* (*O wartości, mierze i reprodukcji społecznej*) dotyczył krytycznego podejścia do badań nad rozwojem oraz działalnością głównych aktorów globalnej ekonomii. Referentka w szczególności negatywnie odniosła się do działalności Światowej Organizacji Handlu, która – wbrew swej misji – nie tylko nie wspiera wystarczająco państw rozwijających się, ale także często stanowi zawadę dla zacofanych gospodarek trzeciego świata. W drugiej kolejności głos zabrała prof. Isabell Lorey (Kassel), która zaprezentowała temat *Autonomy and Precarization. (Neo)Liberal Entanglements of Labor and Care* (*Autonomia i prekaryzacja. (Neo)liberalne uwikłania pracy i opieki społecznej*), skupiając się na współczesnych przekształceniach prawa pracy oraz świadczeń społecznych, które spowodowały nagły wzrost prekariatów. Dnia 2 września odbyły się dwie kolejne sesje plenarne. Na początku pierwszej z nich wystąpiła prof. Kathleen Davis (Rhode Island) z referatem pt. *Periodization, Transcendence, and the ‘Secular’ Turn* (*Periodyzacja, transcendencja i zwrot „laicki”*). Referentka odniosła się do historii badań nad wiekami średnimi oraz sposobu, w jaki pojęcie średniowiecza jest wykorzystywane w celu określania kierunków dyskursu politycznego. Zdaniem badaczki zawłaszczanie tego pojęcia przez zachód stanowi przejaw kulturowej, post-kolonialnej ekspansji ideologii nowoczesności.

W drugim referacie, *Europe, Neoliberalism and the Bankruptcy of Political Philosophy* (*Europa, Neoliberalizm i Bankructwo Filozofii Politycznej*), prof. Davide Tarizzo (Salerno) przedstawił analizę dorobku klasyków myśli neoliberalnej, wskazując, że wiele kierunków rozwoju współczesnego świata, choć znajduje pierwotne źródło w filozofii politycznej liberalizmu, odłączyło się od swoich teoretycznych podstaw i stanowi wypaczoną wizję filozofii polityki, która została zastąpiona przez prostą ekonomię maksymalizacji zysków.

W ramach ostatniej tego dnia sesji prof. Paola Bacchetta (Berkeley) wygłosiła referat pt. *French QTPOC Critiques of „Post-Raciality”, Segregationality, Coloniality and Capitalism* (*Krytyka „postrasowości”, segregacjonizmu, kolonialności i kapitalizmu ze strony francuskich kręgów queer, transseksualistów oraz osób kolorowych*), a prof. Patricia Tuitt (Birkbeck) wystąpienie: *Critique of Non-violence* (*Krytyka braku przemocy*).

Grupa robocza *A Crisis of the Liberal Vision of the Rule of Law and Fundamental Rights? Turning Points in East and West* obradowała w ramach czterech paneli. Pierwszy z nich odbył się w dniu 1 września 2016 r. i przewodniczył mu dr Rafał Mańko. Wygłoszono dwa referaty. Dr Grzegorz Pastuszko (Rzeszów) w swoim wystąpieniu pt. *The Constitutional Tribunal in Poland – from the Greatest Judiciary Authority to the Guardian of Political Interests? (Polish Democracy at the Crossroads)* (Trybunał Konstytucyjny w Polsce: od największego autorytetu sądownictwa do strażnika interesów politycznych? Polska demokracja na rozdrożu) przybliżył historię kontroli konstytucyjności w Polsce, zwracając uwagę na rozwój tego zjawiska już w okresie PRL (rola Rady Państwa). Podkreślił inspirację TK Kelsenowskim modelem kontroli konstytucyjności, a także ukazał przemianę roli Trybunału w okresie ostatnich 25 lat. Z kolei mgr Johanna del Pilar Cortes Nieto przedstawiła referat pt. *Neoliberal Traces in the Colombian Jurisprudence on Social and Economic Rights (Neoliberalne wątki w kolumbijskim orzecznictwie dotyczącym praw społecznych i ekonomicznych)*, w którym postawiła tezę, że orzecznictwo tamtejszego TK jest inspirowane ideologią neoliberalną.

Drugi panel omawianej grupy roboczej miał miejsce tego samego dnia i przewodniczył mu mgr Konrad Kobyliński. Pierwszy referat, wygłoszony przez mgr Elif Ceylan – *Discovering the Role of Performativity Within the Right Making and Right Taking Processes (Odkrywanie roli performatywności w ramach procesów tworzenia i odbierania praw)* – odwoływał się do teorii performatywności Judith Butler w celu zbadania problematyki przeszczerpów prawnych. Dr R. Mańko wystąpił jako drugi, prezentując referat zatytułowany *Rule of Law or Rule of Lawyers? Critical Reflections Inspired by a Symptomatic Reading of Artur Kozak (Rządy prawa czy rządy prawników? Krytyczne refleksje inspirowane symptomatyczną lekturą Artura Kozaka)*. Panelista postanowił przybliżyć zagranicznej publiczności postać A. Kozaka, równocześnie traktując jego twórczość jako przedmiot swego rodzaju psychoanalitycznego odczytania (symptomalnego). Główna teza opierała się na tym, że uzasadnienie dla władzy dyskrecyjnej prawników A. Kozak upatrywał w tym, co określał mianem *ius*, tj. w metodzie prawniczej. Innym aspektem twórczości A. Kozaka, na który wskazał dr R. Mańko, było jego przekonanie o wyższości porządku nad sprawiedliwością i wynikająca stąd specyficzna koncepcja roli wspólnoty prawniczej w społecznym podziale pracy – nie, jak się tradycyjnie uważa, wymierzanie sprawiedliwości, ale rozwiązywanie sporów w imię zachowania porządku społecznego.

Trzeci panel grupy roboczej – *A Crisis of the Liberal Vision of the Rule of Law (Kryzys liberalnej wizji rządów prawa)* – odbył się w piątek rano i moderował go dr R. Mańko. Referat wygłoszony przez dr Paulinę Świącicką (UJ) zatytułowany był: *Nomos Basileus: the reign of law according to Giorgio Agamben. A critical commentary on using the ancients (Nomos Basileus: panowanie prawa według Giorgia Agambena. Krytyczny komentarz o posługiwaniu się starożytnymi)*. Panelistka poddała krytyce sposób wykorzystywania źródeł antycznych przez włoskiego filozofa krytycznego G. Agambena.

Czwarty panel grupy roboczej odbył się również w piątek, pod przewodnictwem dr Kimberley Brayson (Sussex). Jako pierwszy wystąpił mgr K. Kobyliński z referatem *Judicial Politics and the Reason of State (Polityka sądowa a racja stanu)*, w którym przedstawił tezę, że współczesne rządy prawa stanowią bezbronną ideę w kontekście potencjalnej racji stanu, wykorzystywanej przez populistycznych polityków do uszczuplania treści rządów prawa. Odwołując się do prac Niccolò Machiavellego, Johna Locke'a oraz dorobku współczesnej amerykańskiej myśli konstytucyjnej, autor wskazywał, że prawnicy wciąż nie posiadają skutecznej metody konfrontacji z hasłem racji stanu, gdy jest ona

wykorzystywana manipulacyjnie wobec społeczeństwa. Następny mówca, doc. dr Berke Özenç (Stambuł), przedstawił referat pt. *Decline of the Rechtsstaat in Turkey: An Analysis through Schmitt's Articles at the Dawn of Nazi Power* (Upadek państwa prawnego w Turcji – analiza w świetle artykułów C. Schmitta opublikowanych w początkowym okresie władzy nazistów). Prof. Keisuke Mark Abe (Seikei) przedstawił wystąpienie pt. *Liberties Under Siege: The Liberal Democratic Party's Draft Constitution for Japan and the Regression of the Rule of Law* (Wolności w stanie oblężenia: projekt konstytucji japońskiej autorstwa Partii Liberalno-Demokratycznej i regres rządów prawa).

W sobotę, 3 września 2016 r. – trzeciego i ostatniego dnia konferencji – odbyły się jeszcze dwa panele grupy roboczej. Pierwszy z nich moderowała dr P. Świąćicka, a referaty wygłosiły mgr Giorgia Baldi (Birkbeck): *Burqa Avenger and the paradoxes of the secular subject* (Mściciel burek i paradoksy podmiotu laickiego) oraz dr K. Brayson: *Distorted Communication at the European Court of Human Rights* (Zniekształcona komunikacja w Europejskim Trybunale Praw Człowieka).

Ostatni – szósty panel grupy roboczej – moderowała mgr G. Baldi, a w jego ramach odbyły się dwa wystąpienia. Prof. Yoshiaki Sato (Seikei) przedstawił referat pt. *History Against Rules: Is the Nationalistic Quest for Returning the Cultural Properties of Ancient Kingdoms Dangerous to the Rule of Law?* (Historia przeciwko regułom: czy nacjonalistyczne dążenia do zwrotu dóbr kultury pochodzących ze starożytnych królestw są zagrożeniem rządów prawa?). Mgr Garrett Lecoq wystąpił z prezentacją pt. *The Precariousness of (Constitutional) Rights: Investigating the Charter-Interpreting Process* (Prekaryjność praw (konstytucyjnych): analiza procesu wykładni Karty), w której odniósł się do wzajemnych roszczeń legislatywy, władzy wykonawczej oraz sądowniczej do przedstawiania własnych interpretacji konstytucji krajowych.

Na zakończenie XXXI Krytycznej Konferencji Prawniczej uczestnicy zdecydowali o lokalizacji kolejnej, XXXII edycji, którą będzie Uniwersytet Warwick.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES:

- Łakomy, J., Mańko, R. (2014). Critical Legal Conference, Belfast, Irlandia Północna, 5–7.09.2013 r. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 1*, 88–91.
- Snopek, P. (2015). Critical Legal Conference 2014 Power, Capital Chaos, University of Sussex, Brighton, Wielka Brytania, 4–6 września 2014. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2*, 149–156.
- Zomerski, W. (2016). The 30th Critical Legal Conference on “Law, Space and the Political”, University of Wrocław, Faculty of Law, Administration and Economics, 3–5 September 2015. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej 2*, 85–88.